

gige af den. Jan Dirchsens bog skildrer opløsningen af hollænderbyens særstilling. 1811 blev der for sidste gang prædikeret på hollandsk i kirken, og dermed begyndte assimilationen, som udførligt kommer frem i enkeltheder. Til et nærmere studium må man dog også søge til andre og mere udførlige redegørelser. Hos Jan Dirchsen standser man ved beretningen om Saltholm og dens betydning som græsning for kvæget og ved beskrivelsen af det daglige liv i gården, og når denne lille enklave på Amager kunne bevare sit særpræg endnu i dette århundrede, skyldes det vel især den relative velstand, beboerne kunne opretholde, og København som afsætningssted for produktionen beskrives udførligt. Det er en bog, hvis oplysninger ikke kan forbigås, når man vil sætte sig ind i stedets særegne forhold, og billederne uddyber teksten udmærket. Da Jan Dirchsen er født 1904, kan han kun ud fra sine egne oplevelser berette om den nyere historie, og det vil for de fleste læsere være tilstrækkeligt.

Helge Søgaard

Erna Lorenzen: *Arvegods. Bondemiljø før industrialiseringen*. (Poul Kristensens forlag, Herning, 1982). 104 s.

Bogen omhandler den glæde, man kan have ved at beskæftige sig med gamle ting, i første række især genstande man arver eller har arvet. For disse heldige ejere af arvegods giver bogen en introduktion til, hvordan man kan finde ud af mere om tingene. Således fortæller den om, hvilken litteratur man kan søge til for at finde, hvad genstandene står for rent kulturhistorisk; dertil giver den vejledning i, hvilke kildegrupper (trykter som utrykte) man kan betjene sig af, hvis man vil finde ud af

vekslende ejerforhold omkring genstandene. En væsentlig del af bogen bruges til en demonstration af, hvilke resultater forfatteren har opnået ved at arbejde på denne måde med et materiale fra en gård i det velstående Hedebo-område på Sjælland. Begyndere inden for slægts- og lokalhistorie kan således finde inspiration til videre arbejde i bogen.

Birgitte Kjær

Verner Bruhn: *En by, en egn ... et samfund*. (Rosendahls Forlag, 1982). 117 s., ill.

Da Esbjerg blev grundlagt i slutningen af 1860'erne, var der ingen, der kunne vide, hvad stedet skulle udvikle sig til, men det viste sig hurtigt, at det var en gøgeunge, som beskar de nærmeste byers udvikling. Der opstod en lokalpatriotisme, der var lige så stor som i de gamle byer Ribe og Varde, men mere var rettet mod at tjene penge og vokse end at værne om traditioner, som ikke fandtes, men først skulle skabes. Et led i denne fremdrift var stiftelsen af »Sydvestjydsk Samfund« i 1907, der nu har fået sin historie. Formålet var at »fremme de almene økonomiske og kulturelle opgaver«; stifterne var fremtrædende erhvervsfolk i Esbjerg, og dermed var også målet sat, selv om det i foreningens navn tilsyneladende var angivet, at det var hele egnen, hvis fremgang skulle styrkes og ikke Esbjergs alene. Det viste sig snart, at det var denne by, samfundet kom til at gavne, og bogen gennemgår de store og små opgaver, det løste eller måtte lade ligge. Til de sidste hørte en bro til Fanø, hvor man ikke var begejstret for projektet, og heller ikke trafikministeriet anså arbejdet for nødvendigt. Verner Bruhn søger til slut at sætte foreningens virksomhed ind i den alminde-

lige udvikling med fremhæven af, at den som baggrund har liberalismen og fremskridtstroen, mens nu stat og kommune mere og mere griber ind i styringen, og fagforeninger og fiskere har ifølge skildringen ikke været inddraget i dens arbejde. Den har ikke kunnet undgå at få politisk slagside, fordi den søgte sine medlemmer fra en bestemt kreds. Bogen slutter med det fromme ønske om, at der også fremdeles vil være forudsætninger for den virksomhed, foreningen har stået for, og bogen fremtræder som udsnit af en lokalhistorie, set fra en bestemt synsvinkel.

Helge Søgaard

Peter Bondesen: *Skulptur i det fri i Randers*. (Randers Amts Historiske Samfund, 1982). 136 s.

Flere byer har i de senere år udgivet bøger med deres offentlige skulpturer og kunstværker. På 100-året for afsløringen af det bekendte kronjyske Niels Ebbesen-monument er der netop kommet en sådan bog for Randers. Emnet er de skulpturer og monumenter, der kan ses af enhver inden for Randers kommunes grænser, og det er et lille hundredetal.

Beskrivelserne af de enkelte monumenter indledes med en kort samlet indledning om skulpturer i det fri med en analyse af initiativtagere og monumenttyper, og siden beskrives de enkelte kunstværker i kronologisk rækkefølge. Naturligvis er der billeder af de arbejder, der beskrives. Men, desværre synes udgiver, forfatter eller fotograf i al for høj grad at have fikseret for snævert på de enkelte værker. De ses yderst sjældent i sammenhæng med det gaderum, torveplads eller parkanlæg, hvor de hører hjemme. De er almindeligvis fotograferet helt løsrevet fra om-

givelserne. Helen Schous bekendte jyske hingst på Østervold kommer slet ikke til sin ret, sådan som den er vist. Det samme gør sig gældende med en anden bekendt skikkelse: F.E. Rings Niels Ebbesen på Rådhuspladsen. Den, der gennem 7 år hver dag har beskuet busterne i skolegården på Randers Statsskole, forstår heller ikke, at de gengives enkeltvis, når de udgør en helhed i en kolonnade. Fra samme skolegård vises en stærk forstørrelse af Adam Fischers gående kone med krukke. Vi ser kun hende, men ikke de omgivelser, hun er placeret i, skolegårdens drikkekumme, der blev brugt til buksevand. Mange mellemskoledrenge husker netop Fischers fine bronzefigur, fordi hun var den sidste de bad om hjælp, før bukserne blev gennemblødt.

Det er naturligvis altid vanskeligt at udgive bøger af netop denne type, men har denne været med til at skabe interesse og forståelse for de mange kunstværker, ofte af høj kvalitet, der smykker Randers, så må udgivelsen siges at være rimelig.

Henrik Fode

Anders Vrist Langer: *Stormflodsramt. Hjælpen til de truede byer på Limfjordstangerne*. (Forlaget Bogtrykkergården, Struer, 1980). 80 s.

I 1974 bad Sparekassen Thy i Thisted Ringkøbing amt om at undersøge, hvem der var berettiget til indestændet på 14 sparekassebøger, som var båndlagt til fordel for ejendomme på Thyborøn. Hver sparekassebog var på 2.600 kr. Amtets undersøgelser bragte endnu en gang 1800-tallets stormflodsbegivenheder for dagens lys og denne gang oven i købet i en aktuel sammenhæng. Takket være amtmand A. Bachs historiske interesse og hans kontakt med kordegn A.V. Langer, Lemvig,